

Oyun çocuğu ne popstar, ne de tesettürlü bir hanımdır

BİLGE YAĞMURLU*

byagmurlu@ku.edu.tr

muhafazakârların ve liberallerin hegemonyası altında biçimlendi. Devletin temel hak ve özgürlükler konusunda izlediği kısıtlayıcı politika, muhafazakâr ve liberal kanadın ‘özgürlük’ tahayyülünün demokratik gelişme için ön şartmışçasına savunulmasını beraberinde getirdi. AKP iktidarının özgürlük hamlesi olarak propagandasını yaptığını uygulamaların orta ve uzun vadede toplum mühendisliği projesinin birer aracından ibaret olduğu ise halen liberallerin bir kısmının idrak edemediği bir gerçeklik. AKP ve onun çevresinde kümelenen isimler, özgürlük tanımını tek ve mutlak biçimde muhafazakâr-liberal çizginin ön kabulleri üzerinden tartıştırmayı politik bir hamle olarak formüle ediyorlar. Tam bu noktada muhafazakâr-liberal özgürlük tanımının içerdiği çelişkileri deşifre etmek, bu ülkenin demokratlarına, sosyalistlerine, sosyal demokratlarına düşüyor. Ancak bu şekilde AKP’nin otoriter-İslamcı ajandasının başlıklarını özgürlük ekseninde tartışmaktan kurtulabiliriz.

AKP’nin dayattığı özgürlük anlayışı; muhafazakâr değerlerin kamusal alanda yaygınlaşmasına hizmet eden her adımı serbestleştirmek fakat bu değerlere ters düştüğü farz edilen eylem ve alışkanlıkları “kamu sağlığı”, “milli ahlak”, “edep” gibi muğlak bariyerlerle sınırlandırmak üzerine kurulu. Orta öğretimde türbanın serbest bırakılması da tamamen bu stratejiye uygun bir hamle. Üstüne üstlük, çocukları ‘çocuk’ olmaktan çıkararak, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki çizgiyi muhafazakâr değerler üzerinden belirleyen otoriter tutumun somut bir göstergesi. Öğrencilerine ve öğretmenlerine sormadan okullarını imam hatibe dönüştüren, Sünni İslam’ı öğreten derslerin sayısını arttıran ve seçmelileri ‘zorunlu seçmeli’ hale getiren, okullarda mescitleri yasalaştıran bir iktidarın orta öğretimdeki türban serbestiyetini eğitimde ‘özgürlükçü bir tavır’ olarak sunmasında şaşılacak bir şey yok! ‘Bilal vizyonu’ olan eğitim ile nereye gidileceğinin takdirini de baba-oğul diyaloglarını bilen sizlere bırakıyorum. Böyle bir durumda tartışmayı özgürlük – laiklik eksenine sıkıştırmak AKP iktidarının en rahat ettiği pozisyon. Sosyalistlerin, sosyal demokratların bu kalıbı kırarak yeni bir tartışma zemini belirlemesi ve bu çerçevede iktidarın toplum mühendisliği projesine karşı direnmenin bizahtih özgürleştirici bir eylem olduğunu anlatması ve göstermesi gerekiyor. Onların türban ve mescit götürdüğü okullara Haziran direnişlerinin dayanışmasını, şenliğini, direnişini götürmeye var mıyız?

Her insan bir kültürün içine doğar. Normal diye kabul ettiği şeyler ailesinde ve çevresinde gördükleridir. Aile, doğal olarak kendi değerlerini taşıyan, hayat tarzı kendininkine benzeyen, uyuşabileceği diğer ailelerle, kişilerle benzer çevrelerde yaşamayı tercih eder. Böylelikle çocuğun en azından hayatın ilk yıllarında maruz kaldığı, gördüğü, bildiği, tanıdığı çevre aşağı yukarı aynı değerlere sahip, bunlara uygun yaşayan ve davranan insanlardan oluşur.

Pek çok şeyi öğrendiği gibi, yaşadığı çevrede beğenilen, değerli bulunan yaşam biçiminin bu olduğunu da çocuk sözel olarak söylenmeden de, deneyimleyerek öğrenir. Yıllar içerisinde etrafında gördükleri onun için “normatif”tir; yani normaldir, olması beklenendir, doğaldır. Bunu şu alegori iyi anlatır: “Bahk için su neyse, insan için de kültür odur.” Yani insanın içinde yaşadığı kültür, bahğın su içinde olması kadar doğal ve kendiliğindedir.

Kültür kendine özgüdür. Dünyada sayısını bilemediğimiz kadar farklı kültürler vardır; bir coğrafyadan onlarca kültür çıkar. Hatta aynı ülkede, aynı şehirde, aynı mahallede de kültürel farklılıklara rastlanır. Din ve dil kültürün çok temel birer bileşenidir. Bunlar gibi adetler, giyinme biçimleri, yemek, süslenme ve yaşama şekillerini içeren pek çok unsuru vardır kültürün. Çocuğun yaşadığı evde annesi, teyzesi başını örtüyorsa, çocuk da baş örtmeyi doğal kabul ederek büyür. Aynı şekilde çocuğun büyüdüğü evde anne, teyze makyaj yapıyorsa onun da doğal diye öğrendiği, benimsediği budur. İstisnası pek tabii olmakla birlikte, genellikle çocuklar bu içinde büyüdükleri kültürü benimseyecek ve değerlerini içselleştirecek şekilde yetişirler. Giysideki, adetlerdeki, yaşam tarzındaki serbesti kişisel özgürlüklerle ilgilidir.

Peki kültürün tüm pratiklerini o bağlamda yaşayan her yaşta insanın, çocukların da yapması uygun mudur? Ailesindeki kadınlar her gün makyaj yapıyor diye, on yaşındaki bir kız çocuğunun makyaj yapması teşvik edilmeli mi? Büyüdüğü çevredeki kadınlar başörtüsü takıyor diye, on yaşındaki bir kız çocuğunun başörtüsü takması teşvik edilmeli mi? Denebilir ki, Müslüman bir aile kültürel değerleri gereği, İslami öğretilere göre yaşamayı tercih edebilir; bu sebeple de ergenliğe ulaşan kızlarının başını örtmesini doğru bulabilir. Peki ergin kızın başörtüsü takması neyi sembolize ediyor, ona ve topluma anlattığı nedir?

Kur’an’ın Nur suresinin 24/60 ayetinde “Artık evlenme ümidi beslemeyen, hayızdan

Kız çocuklarına reklamlarda yetişkin rollerinde, kadınsı pozlar verdirilmesi ya da tesettürlü henüz varmadıkları bir olgunlukta gösterilmesi aynı ölçüde sakıncalıdır. Bunların hepsi, farklı yaşam biçimindeki ailelerin kendi değerleri çerçevesinde isteyecekleri uygulamalar olabilir. Fakat oyun çocuğundan ne bir popstar, ne bir kadın manken ne de tesettürlü bir hanım yaratma hevesine girmek lazım. Bunların tümü çocukların psikolojik olarak sağlıklı gelişimleri için zararlıdır.

(ay halinden) ve doğumdan kesilmiş yaşlı kadınların zinetlerini göstermeksizin dış elbiselerini çıkarmalarında kendileri için bir günah yoktur” denir. Buradan da anlaşılacağı gibi örtünme emri, bir cinsel olgunluğa erişmiş ve bu olgunluğun getirdiği evlenme ve çocuk doğurma potansiyeline sahip olanlar için geçerlidir. Dolayısıyla dine uygun olarak örtünmek cinsel olarak olgun olmanın göstergesidir. O zaman 10 yaşında yeni adet görmüş bir kız çocuğuna ‘sen artık olgunlaştın ve bir evlilik ve anne adayısın’ mesajını vermek günümüzde kabul edilebilir midir? Tabii ki hayır.

9-10 yaşında kız çocuklar, hormonal olarak erginliğe eriştiklerinde, saçlarını, başlarını sıftaki o güne kadar oynadığı, konuştuğu, birlikte çalıştığı erkek öğrencilere, arkadaşlarına göstermeyecek kadar niteliksel bir değişime mi uğramışlardır? Bir kız çocuğuna ve çevresine bu mesajı vermek doğru mudur? Bu onun gelişimini ve psikolojik sağlığını nasıl etkiler?

Kültür sorgulanamaz bir şey değildir; yanlış uygulamaları olabilir. Biz bu gün kız çocuklarımızdan 7. yüzyılda Arabistan’daki kız çocuklarından beklenenden çok daha fazlasını bekliyoruz. Eğitim almalarını, iyi yetişmelerini, meslek sahibi olmalarını,

üretmelerini, topluma katkı yapmalarını bekliyoruz.

Kız çocuklarına reklamlarda yetişkin rollerinde, kadınsı pozlar verdirilmesi ya da tesettürlü henüz varmadıkları bir olgunlukta gösterilmesi aynı ölçüde sakıncalıdır. Bunların hepsi, farklı yaşam biçimindeki ailelerin kendi değerleri çerçevesinde isteyecekleri uygulamalar olabilir. Fakat oyun çocuğundan ne bir popstar, ne bir kadın manken, ne de tesettürlü bir hanım yaratma hevesine girmek lazım. Bunların tümü çocukların psikolojik olarak sağlıklı gelişimleri için zararlıdır.

Baş örtmek için de, yetişkin bir kadın gibi giyinmek veya makyaj yapmak için de, doğru zamana fizyolojik ve bedensel değişimler değil, psikolojik ve sosyal olgunluk seviyeleri işaret eder. Reşitlik için konulan yaş, bu bedensel, ruhsal ve sosyal olgunlaşmayı anlatır. Aile büyüklerinden, mahalleden veya devletten bunun tersine gelecek telkinlerin hiçbirisi çocuklarımızın sağlıklı gelişimlerini dikkate almıyor olabilir. Ailelerin bilmesi gereken, çocuklara yapılacak bu tür erken olgunlaştırma müdahalelerinin çeşitli sıkıntılara yol açabileceğidir.

* Koç Üniversitesi